

ENERGIFÖRETAGEN SVERIGES
REFORMER

VALET

2022

ENERGI
FÖRETAGEN

Energiföretagens reformer- valet 2022

Inför valet 2022 har energi vuxit till en av väljarnas viktigaste frågor. Energisystemet utmanas av Rysslands krig mot Ukraina, med höga elpriser som följd. Dessutom har vi ett behov av att satsa på både elnät och ny elproduktion för att klara elektrifiering och klimatomställning. Om man summerar den el som kommer att krävas till redan kommunicerade industrisatsningar på fossilfritt stål, batterifabriker och transporter så kan elanvändningen i Sverige komma öka från dagens 140TWh till 330 TWh år 2045.

Trots det allvarliga läget och den enorma utmaning energibranschen och svensk industri står inför ser vi en stark polarisering i energipolitiken och det politiska samtalet, fastän det finns en samsyn i många av sakfrågorna. Efter valet förväntar vi oss därför att samtliga riksdagspartier, oavsett valresultat, agerar konstruktivt och fattar gemensamma beslut i kritiska energifrågor. Energibranschens främsta uppmaning till riksdagens partier är att arbeta för en långsiktig och brett förankrad energipolitik som skapar stabilitet för aktörerna på marknaden och för kunderna.

Energiföretagen Sverige vill peka på behov av åtgärder inom tre viktiga och stora områden; ökad överföringsförmåga i elsystemet liksom ny elproduktion, villkoren för kraft- och fjärrvärme samt energiomställningens förutsättningar.

Korta tillståndsprocesserna

Långa och oförutsägbara tillståndsprocesser är det främsta hindret för en fortsatt elektrifiering. Ett vindkraftsprojekt kan ta omkring 8 år från start till mål, att bygga en regionnätsledning 10 år och en stamnätsledning så mycket som 15 år. Det håller inte. För att komma till rätta med detta behöver det fattas beslut om:

- **Reformera det kommunala vetot och utred ekonomisk kompensation.** Sveriges kommuner ska fortsatt ha vetorätt för etablering av ny vindkraft, landbaserad och havsbaserad, men för att investerare ska våga investera måste ett ja eller nej komma tidigt i processen och sedan gälla. Balanserade förslag om lokal ersättning vid vindkraftutbyggnad kan också bidra till framdrift i vindkraftsprojekt.
- **Besluta att luftledning är utgångspunkten när elnät byggs på högre spänningsnivåer,** så som föreslås i Klimatråtsutredningen. Långa utredningar om teknikval gynnar inte utbyggnadstakten. Stora elledningar byggs vanligtvis som luftledning, vilket är mer driftsäkert och samhällsekonomiskt. Trots det utreds alltid markalternativ idag, vilket både tar tid och resurser. En markkabel är mer komplex och avsevärt mer kostsam och bör därför endast byggas där det är nödvändigt såsom i städer och i vatten.
- **Förenkla och tydliggör lämplighetsprövningen vid elnätsbyggnation,** så som föreslås i Klimatråtsutredningen. Det skulle spara såväl tid som myndighetsresurser. Idag görs det alltid en lämplighetsprövning i enlighet med ellagen innan en elledning byggs. Detta för att förhindra byggnation av ledningar som inte är samhällsekonomiskt motiverade. Problemet är dock det motsatta idag: det byggs helt enkelt inte tillräckligt med elnät. Det finns alltså ingen risk för "okynnesbyggande" varför denna del av prövningen behöver förenklas.

Säkerställ ökad elproduktion och värna befintlig

Om vi ska klara av att möta samhällets växande behov av el, så måste politiken möjliggöra investeringar i alla typer av fossilfri el- och värmeproduktion, liksom i ny teknik och innovationer. Som utvecklingen ser ut har vi inte råd att välja bort något alternativ som kan hjälpa oss att säkra Sveriges konkurrenskraft, minska utsläppen och ha ett stabilt och kostnadseffektivt energisystem.

- **Öka elproduktionen i befintliga kraftvärmeverk.** Det finns potential att producera mer el i befintliga kraftvärmeverk. Skatten på bioolja utgör dock ett onödigt hinder för elproduktion i många kraftvärmeverk och flera pålagor hämmar investeringar i framtida anläggningar. Därför behöver den fjärr- och kraftvärmestrategi som regeringen aviserat tas fram skyndsamt och biooljeskatten, liksom avfallsförbränningskatten, måste tas bort.
- **Fatta beslut om projekt för havsbaserad vind.** I södra Sverige, där det råder brist på elproduktion, kan utbyggnad av framför allt havsbaserad vind bidra till att hålla nere elpriset. Regeringen har gett myndigheterna i uppdrag att peka ut nya områden för havsbaserad vind, men på kort sikt är det viktigare att besluta om de projekt som redan ligger på regeringens bord. De kan ge över 30 TWh – mer än hela Sveriges vindkraftsproduktion under 2021.
- **Förbered för SMR.** Kärnkraft är en viktig del av Sveriges elsystem och kan i dag byggas ut på de platser där det redan finns reaktorer. Det finns förhoppningar om att nya serietillverkade småskaliga reaktorer (SMR) ska bli konkurrenskraftiga men för att möjliggöra investeringar i sådan teknik måste politiken redan skapa förutsättningar genom att uppdatera dagens regelverk och att arbeta för internationell certifiering för serietillverkning.
- **Säkerställ vattenkraftens bidrag till elsystemet.** Svensk vattenkraft är helt avgörande för svensk elförsörjning. Den står för 40 procent av elproduktionen och balanserar och reglerar hela elsystemet, vilket blir än mer viktigt med mer vind- och solel. Nu ska all svensk vattenkraft omprövas för moderna miljötillstånd. För att denna omprövning inte ska ge oönskade effekter för elsystemet krävs dock en uppföljning av den nationella planen så att vattenkraftens effekt och reglerförmåga bevaras.
- **Vätgasen behöver ett regelverk.** Svensk industri vill ha vätgas som ersättning för fossila bränslen i industriprocesser. Men om vätgasutbyggnaden ska komma på plats krävs ett väl fungerande regelverk för hur vätgas ska förflyttas och hanteras. Dagens regelverk för vätgas är inte komplett vilket i praktiken riskerar att bromsa satsningarna.

Värna fjärr- och kraftvärmern

I Sverige har vi ett väl utbyggt fjärrvärmesystem. Mer än hälften av alla bostäder och lokaler värms med fjärrvärme och bland flerfamiljshus är andelen omkring 90 procent. Fjärrvärme avlastar elsystemet framför allt vintertid. Kraftvärmeverk producerar framför allt värme men kan även producera el. Kraftvärme är planerbar och finns ofta nära användaren, vilket har stor betydelse för effektbalansen lokalt och regionalt, inte minst i södra Sverige. Idag produceras 10% av elen med kraftvärme men det finns potential att öka den andelen.

- **Ta fram en strategi för fjärr- och kraftvärmern.** Regeringen bör ta fram en sammanhållen strategi för fjärr- och kraftvärme. Detta för att ta tillvara potentialen och undvika att framtida styrmedel beslutas utan hänsyn till hur fjärr- och kraftvärmern påverkas.
- **Slopa avfallsförbränningsskatten.** Skatteverkets utvärdering av avfallsförbränningsskatten i höstas visade också att skatten är ineffektiv ur miljöstyrningssynpunkt. Regeringens påstående att klimatutsläppen skulle minska med en höjd avfallsförbränningsskatt saknar verklighetsinsikt. Tillsammans med kraftigt ökade utsläppsriktpriser på omkring 90 euro per ton för svensk avfallsförbränning åläggs branschen helt orimliga kostnadsökningar.
- **Slopa skatten på bioolja för kraftvärmeverk.** Regeringen har inväntat att EU inte tillåtit en lägre skatt för det förnybara oljealternativet. Samtidigt ansökte man i våras hos EU-kommissionen om skattebefrielse på förnybara drivmedel för transporter. Det är samma lagstiftning och samma förnybara oljor det handlar om. En tankbil som drivs av förnybar RME gjord på raps har skattebefrielse för denna, men om samma bioolja används i kraftvärmeverket beskattas den fullt ut.

Mål för leveranssäkerhet och överföringskapacitet

Läget i elsystemet är ansträngt. I takt med att planerbar elproduktion minskar och andelen variabel elproduktion ökar, ökar också utmaningarna för elsystemet. Allt fler regioner larmar om kapacitetsbrist där lokal produktion eller nätöverföring inte räcker till. Nya satsningar på näringsliv, bostäder och infrastruktur hämmas när utbyggnaden av elnätet inte sker tillräckligt snabbt och kapaciteten i det utbyggda nätet inte nyttjas fullt ut.

- **Utred elmarknadens funktion och incitament för stödtjänster.** Är dagens elmarknad tillräcklig för att generera de investeringar som krävs för att möta de framtida behoven? Idag premieras inte många av de olika nyttor och tjänster som ett fungerande elsystem behöver. Minskad planerbar elproduktion innebär inte bara en utmaning för den nationella effektbalansen utan påverkar även stamnätets överföringsförmåga.
- **Mål för överföringskapacitet och leveranssäkerhet.** Svenska Kraftnät behöver mer aktivt arbeta för att öka överföringskapaciteten genom olika åtgärder. Ett mål för överföringskapacitet bör införas utöver det mål för leveranssäkerhet som är på väg att införas.
- **Stärk stamnätet för omställningen.** Stamnätet behöver byggas ut med marginal för kommande investeringar och peka ut var investeringar kan ske och utan att begränsa kapaciteten i de ledningar som finns. Det kommer sannolikt att vara mer kostsamt att bygga för lite än för mycket.

Rätt förutsättningar för energiomställningen

Alla är eniga om att klimatomställningen måste ske, från beslutsfattare till näringsliv och medborgare. Men är vi beredda att göra vad som krävs? Och har vi förutsättningarna som krävs? Det kommer att innebära stora kostnader för nya investeringar. Det kommer att krävas intrång i människors närmiljö i form av nya kraftledningar och kraftverk. Det kommer att krävas en mängd utbildade människor som faktiskt bygger de nya lösningarna på kort tid.

Säkra kompetensförsörjningen. Ett historiskt stort investeringsbehov i energisystemet kombinerat med en snabb teknisk utveckling inom t.ex. elektrifierade transporter, vätgas, vind- och solkraft ställer branschen inför stora rekryteringsbehov. Redan idag råder brist på till exempel elkraftskompetens, samtidigt digitaliseras delar av vårt energisystem vilket medför helt nya kompetensbehov. Detta kräver förstärkning av yrkes- och specialistutbildningar.

Ge resurser till departement och myndigheter. Säkerställ att det på regeringskansli och myndigheter finns resurser och kompetens för att kunna hantera omställningen i form av nya lagar, ökande inströmningar av tillstånd etcetera.

Skapa acceptans för energisystemets förändring. Omställningen från fossila bränslen innebär möjligheter för en ny industrialiseringsvåg i Sverige, där nya tillväxtregioner och arbetstillfällen kan skapas. På individnivå kan förändringar upplevas negativt trots att den totala samhällskostnaden för att inte radikalt minska utsläppen blir betydligt mycket högre jämfört med att genomföra omställningen. Det behövs insikter att omställningen kommer att synas och medföra kostnader. Omställningen behöver därför åtföljas av åtgärder för att skapa förståelse och acceptans. Och vi behöver forum där dialog och samverkan kan föras så att de olika intressen som finns tillvaratas.